

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
bureauonderzoek en boringen op een
perceel aan de Taets van Amerongenweg
63 te Renswoude (U.)**

M. Essink

ARC-Rapporten 2003-57

Groningen
17 november 2003
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2003/280
Provincie	Utrecht
Gemeente	Renswoude
Plaats	Renswoude
Toponiem	Taets van Amerongenweg 63
Kaartblad	32G
Coördinaten	165.575/453.750
Periode	—
Type object	—
Type bodem	Zand
Geomorfologie	Dekzandrug

1.2 Aanleiding van het onderzoek

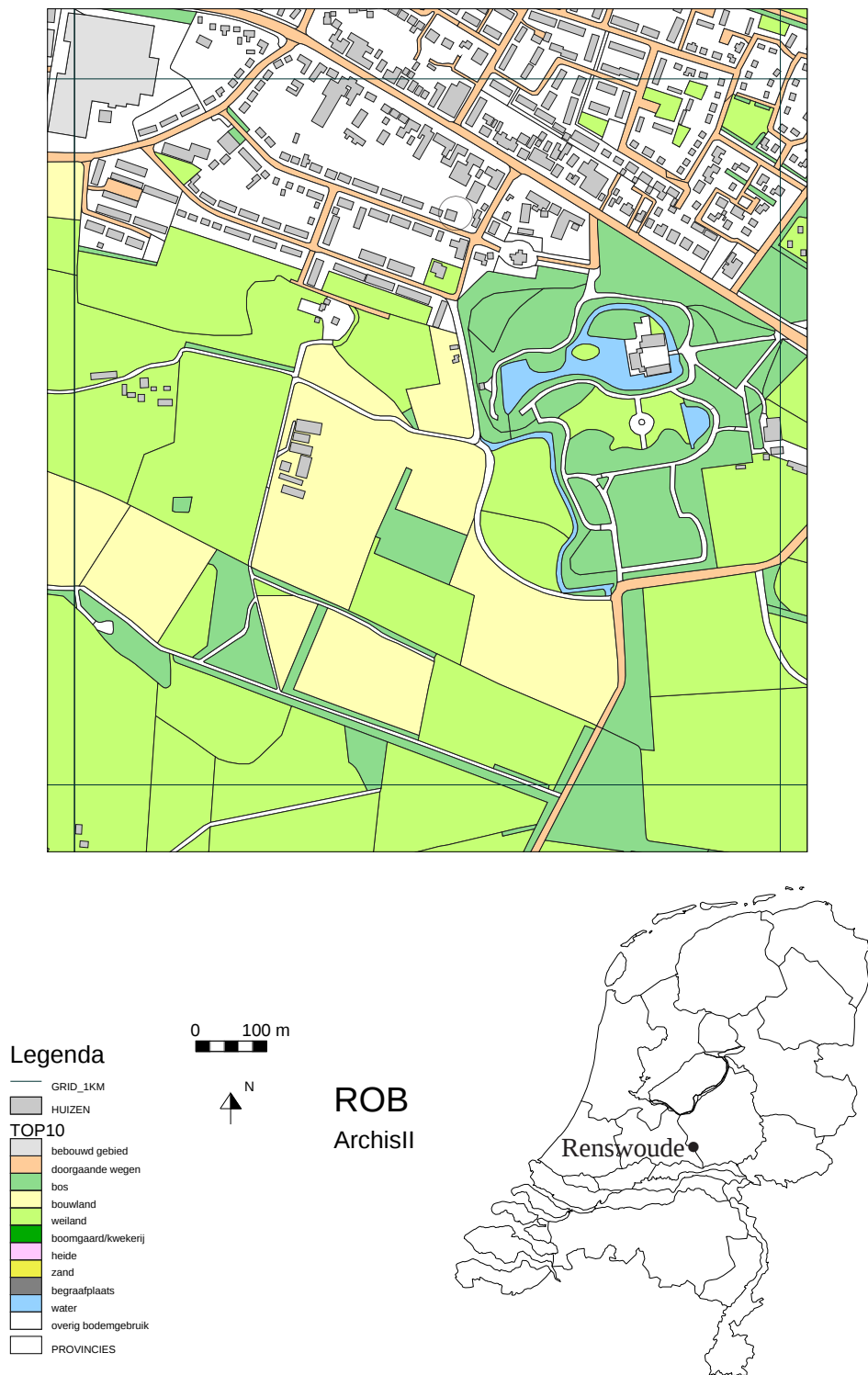
De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen bouw van twee woningen door de heer J. Meininger op een terrein aan de Taets van Amerongenweg 63 te Renswoude (zie afb. 1). Hierbij zal door graafwerkzaamheden voor de funderingen enige verstoring van de bodem plaatsvinden. Aangezien er geen kelder onder de woningen wordt gebouwd, zal de geplande bodemverstoring gaan tot ca. 30 cm beneden maaiveld. Het terrein heeft volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) een hoge archeologische verwachting. Dit gegeven, in combinatie met de toekomstige bodemverstoring van het terrein, was voor milieukundig adviesbureau Econsultancy bv, dat milieukundig bodemonderzoek op het terrein zou uitvoeren, aanleiding om Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht te geven voor het uitvoeren van een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureauonderzoek en boringen. Het booronderzoek is uitgevoerd op dinsdag 4 november door mw. drs. M. Essink, in samenwerking met drie medewerkers van Econsultancy. Voorafgaand aan het booronderzoek werd een bureauonderzoek uitgevoerd.

1.3 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Taets van Amerongenweg 63 te Renswoude (zie afb. 1), vlakbij de protestantse koepelkerk uit 1638. Het oppervlak van het onderzoeksterrein bedraagt ca. 220 m² en is momenteel deels bebouwd.

1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft als doel het bestuderen van de (archeologische) bodemopbouw van het terrein en het vaststellen van de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen en/of vondsten. Indien een verstoorde bodemopbouw wordt aangetroffen moet worden vastgesteld in welke mate de natuurlijke ondergrond en het oude oppervlak (loopniveau) waarin archeologische sporen en/of vondsten te verwachten zijn, is verstoord.

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied binnen de cirkel. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Archis II.

1.5 Werkwijze

Het onderzoek is opgesplitst in een bureau- en een booronderzoek.

1.5.1 Bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het vaststellen van de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied. Hiertoe zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie)
- Archis (Archeologisch informatiesysteem voor Nederland)
- Bodemkaart van Nederland (kaartblad 32 Amersfoort)
- Geomorfologische kaart van Nederland (kaartblad 32 Amersfoort)
- Grote Historische Atlas van Nederland (deel 1 West-Nederland 1839–1859)
- Kuijpers Gemeente Atlas 1865–1870 (www.rat.de/kuijsten/atlas)
- Historische stafkaart Renswoude (kaartblad 448, uitgave 1921)
- Grote Provincie Atlas Utrecht (kaartblad 38B)
- Vestigia rapport V 83
- www.dewoonomgeving.nl
- www.renswoude.nl
- www.ngw.nl/r/renswoud.htm

1.5.2 Booronderzoek

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken zijn op het onderzoeksterrein in totaal vier boringen gezet ten behoeve van het archeologisch onderzoek (afb. 2). Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De locatie van de boringen is ingemeten ten opzichte van de huidige bebouwing door Econsultancy bv. De boringen zijn gezet tot een diepte van 2 m beneden maaiveld.

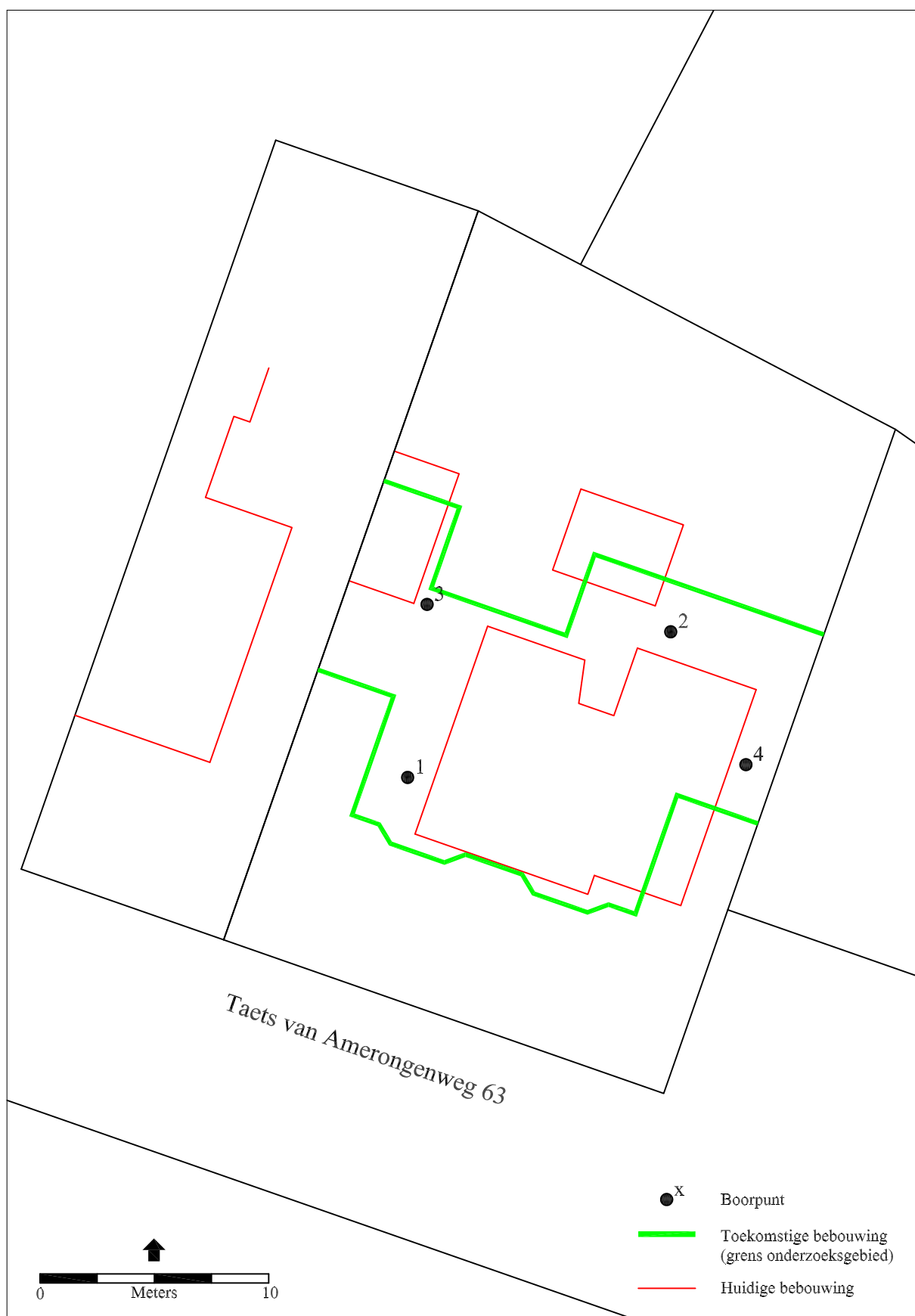
De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de eventuele aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 10 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het terrein en het inspecteren van ontsluitingen zoals molshopen.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

De gemeente Renswoude ligt tussen het Veluwemassief en de Utrechtse Heuvelrug en heeft een overwegend agrarisch karakter. Het gemeentewapen van Renswoude is een variant op het wapen van Arkel. Jan van Arkel, bisschop van Utrecht, kocht

Afbeelding 2 Boorpuntenkaart Taets van Amerongenweg. Kaart: B. Schomaker.

in 1345 de heerlijkheid van de stad Rhenen. Dit gebied, waar Renswoude uit groeide, werd door de burgers van Rhenen gebruikt als gemeenschappelijke weide. Jan van Arkel gaf het gebied in leen aan zijn broer Robert van Arkel. Na de heren van Arkel kwam Renswoude in bezit van heer Jan van Rijnestijn, een bastaardzoon van Jan van Arkel. Na Jan van Rijnestijn kwam Renswoude toe aan de heren van Se-vender, eveneens een tak van het geslacht van Arkel. Hierna kwam de heerlijkheid in het bezit van verschillende geslachten, tot het in 1754 uiteindelijk toekwam aan het geslacht Taets van Amerongen, dat nog steeds de titel Heer van Renswoude voert.

De naam Renswoude wordt voor het eerst genoemd in het midden van de 14e eeuw. Voor die tijd lagen er in de omgeving al wel een paar boerenhofsteden, maar kon er nog niet van een dorp worden gesproken. Sinds de tweede helft van de 14e eeuw lag er een burcht genaamd 'de Borchwal', die in 1654 werd vervangen door het huidige kasteel. Daarvoor, in 1638, werd de Dorpsstraat aangelegd en werd de koepelkerk gebouwd. Onder deze kerk bevindt zich de grafkelder van de Heren en Vrouwen van Renswoude. Het oudste huis van Renswoude is het huidige gemeentehuis, de voormalige pastorie die in 1651 werd gebouwd. Aan de Dorpsstraat zijn tussen 1773 en 1780 woningen gebouwd voor personeel van het kasteel. De rood-witte luiken op deze huizen herinneren daar nog aan. Het was in het verleden gebruikelijk om de luiken van huizen en boerderijen die in eigendom waren van een landgoed, te schilderen in de kleuren van dat landgoed. Voor Renswoude waren dat de kleuren rood en wit. Renswoude is altijd relatief gering van omvang gebleven en telt tegenwoordig naar schatting ca. 4100 inwoners.

De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein aan de Taets van Amerongenweg is, zoals reeds gezegd in paragraaf 1.2, volgens de IKAW hoog. Deze hoge waarde kan verklaard worden door de ligging binnen de dorpskern van Renswoude. Deze dorpskern betreft een AMK terrein (32G-015). De aanleg van de dorpskern dateert uit de 17e eeuw en is gerelateerd aan de verbouwing van huis 'Renswoude'. Aangezien huis 'Renswoude' een middeleeuwse voorganger heeft, zal ook het dorp uit de Middeleeuwen kunnen dateren. Het archeologisch informatiesysteem voor Nederland Archis bevat vijf vondstmeldingen voor de naaste omgeving van Renswoude. De meldingen uit de omgeving betreffen voornamelijk vondsten van vuurstenen artefacten uit het Mesolithicum, Neolithicum en de Bronstijd.¹ Vier van deze meldingen liggen meer dan een kilometer ten noorden van het onderzoeksgebied en de vijfde ligt anderhalve kilometer ten zuiden ervan. Deze meldingen lijken door hun ligging weinig relevantie te hebben voor het archeologische onderzoeksgebied.

De bodemkaart van Nederland laat zien dat het onderzoeksterrein zich bevindt in een gebied met een bodem van leemarm en zwak lemig fijn zand. Uit de geomorfologische kaart van het gebied blijkt er rond Renswoude sprake is van een vlakte van verspoelde dekzanden en verschillende dekzandruggen. Aan de west- en noordzijde van Renswoude bevindt zich een dalvormige laagte zonder veen. Dit is het beekdal van de Luntersche Beek. Eén van de zandruggen ligt direct ten zuiden van het onderzoeksterrein. Een dergelijke rug is vanwege zijn hoge ligging en de aanwezigheid van (drink)water in de omgeving mogelijk geschikt geweest voor

¹Mesolithicum 8800 – 5300 v. Chr., Neolithicum 5300 – 2000 v. Chr., Bronstijd 2000 – 800 v. Chr.

prehistorische bewoning en derhalve potentieel archeologisch interessant.

Op de oudste kadastrale kaart is te zien dat Renswoude in 1818 voornamelijk bestaat uit de bebouwing langs de Dorpsstraat en het kasteel. Ter hoogte van het onderzoeksgebied is dan nog geen straat of bebouwing aanwezig. De omgeving bestaat uit agrarisch gebied. In de Grote Historische Atlas is te zien dat tussen 1839 en 1859 er nog weinig is veranderd. Ook op de kaart van de gemeente Renswoude in de Kuijpers Gemeente Atlas van 1865 is er nog weinig veranderd. Op de stafkaart uit 1921 daarentegen is te zien dat de bebouwing van het dorp zich uitbreidt. Op de plek van de Taets van Amerongenweg lijkt zich al wel een straat te bevinden, maar dit is waarschijnlijk slechts de achtergrens van de percelen aan de Dorpsstraat. Volgens dhr. J. Meininger, eigenaar van het perceel Taets van Amerongenweg 63, is het huis op zijn perceel gebouwd rond 1956/57, als één van de eerste huizen in de straat. De kaart in de Grote Provincie Atlas laat zien dat Renswoude nog steeds een relatief klein dorp in een overwegend agrarische omgeving is.

Door Vestigia is enkele honderden meters verderop aan de Taets van Amerongenweg een archeologisch inventariserend onderzoek uitgevoerd. Uit dit onderzoek bleek dat de bodem ter plaatse verstoord is en dat de kans dat er archeologische in de bodem zouden kunnen worden aangetroffen nihil is (Mietes et al. 2003, p. 6).

2.2 Booronderzoek

2.2.1 Bodemonderzoek

Uit de vier op het onderzoeksterrein gezette boringen blijkt dat de bodem op het perceel verstoord is tot een diepte die varieert van 100 tot 160 cm beneden maaiveld. Deze verstoring heeft waarschijnlijk te maken met de bouw van het huis in 1957. Onder de verstoorde grond bevindt zich fijn zand. Dit is overeenkomstig met de bodemkaart (zie afb. 2 en bijlage 1).

2.2.2 Vondsten

Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische vondsten in de boorkernen aangetroffen. Wel zijn er fragmenten baksteen en brokken cement gevonden, een nadere aanwijzing voor verstoring van de bodem.

3 Conclusie en aanbeveling

Uit boringen die zijn gezet op het perceel Taets van Amerongen 63 te Renswoude is gebleken dat de bodem hier tot een diepte van 100 tot 160 cm beneden maaiveld is verstoord. Mochten zich hier ooit archeologische resten in de bodem hebben bevonden, dan zijn deze in het verleden al verdwenen. De toekomstige graafwerkzaamheden zullen niet verder gaan dan ca. 30 cm beneden maaiveld en zullen dus geen nieuwe bodemverstoring veroorzaken. Archeologisch vervolgonderzoek op deze locatie is derhalve niet noodzakelijk. Over de aanbevelingen in dit rapport dient contact te worden gezocht met de Provinciaal Archeoloog van Utrecht.

Literatuur

Mietes, E.K., M.J.P. Gouw & S.A.G. Piras, 2003. *Taets van Amerongenweg, Renswoude, een archeologische en cultuurhistorische inventarisatie*. Bunschoten (Vestigia Rapport 83).

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

BV	bouwvoor	g1	zwak grindig
FZ	zand	g2	matig grindig

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
125	BV		scherp	bruingrijs	baksteenfragmenten, verstoord
150	FZ		geleidelijk	lichtgeelgrijs	
200	FZ	g1		lichtgrijs	houtresten

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
20	FZ	g2	scherp	geel	opgebracht zand onder klinkerbestrating
100	BV	g2	scherp	bruingrijs	stuk baksteen, schervje porselein, brok cement, verstoord
200	FZ			lichtgeelgrijs	brok gele baksteen

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	FZ		scherp	geel	opgebracht zand onder klinkerbestrating
80	BV		scherp	bruingrijs	verstoord
110	FZ		scherp		verstoord
160	FZ		scherp	bruingrijs	verstoord
200	FZ			lichtgrijs	houtresten

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
100	BV		scherp	bruingrijs	stukjes baksteen, cement, verstoord
200	FZ			lichtgeelwit	